

Regeringen
Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Myndigheten för yrkeshögskolans yttrande över Huvudbetänkandet Långtidsutredningen (SOU 2011:11)

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan begränsar normalt sina synpunkter till de delar av en utredning som avser myndighetens ansvarsområde. Just i detta svar kommer myndigheten emellertid att också peka på områden som utredningen *inte* berör och som med tanke på utredningens val av ämnen borde ha tagits med i analysen.

Långtidsutredningen har, till skillnad från andra statliga utredningar, inga särskilda direktiv från regeringen, utan väljer själv vilka områden de vill belysa. Myndigheten för yrkeshögskolan anser dock att utredningens analys av det svenska utbildningssystemet och dess anpassning till de kompetenskrav dagens arbetsliv ställer, saknar viktiga delar, främst förekomsten av yrkeshögskoleutbildningar som ett viktigt och växande inslag i utbudet av statligt finansierade eftergymnasiala utbildningar.

Myndigheten saknar också en mer ingående diskussion kring valideringsinstrumentets möjligheter inom hela utbildningssystemet. Validering är inte bara ett verktyg i integrationspolitiken, utan även ett viktigt inslag i en utbildningsstruktur som både öppnar upp arbetsmarknaden för personer med informell och ickeformella kompetenser och som skapar snabba och kostnadseffektiva vägar in i samma arbetsliv.

Myndigheten för yrkeshögskolan avstyrker de begränsningar och bonuseffekter utredningen föreslår ska införas inom studiemedelssystemet. Förändringarna bygger på ett utpräglat ekonomiskt tänkande där människors yrkes- och utbildningsval ses som något som både kan och bör bestämmas och genomföras så tidigt som möjligt i livet och därmed förmodas skapa maximal samhällsnytta för de utbildningskostnader samhället står för. Detta strider mot principen om ett livslångt lärande som en viktig hörnsten i arbetslivets kompetensförsörjning – och individens anställningsbarhet – som har präglat den svenska utbildningspolitiken under de senaste decennierna och som yrkeshögskolan till stora delar bygger på.

Kapitel 1. Inledning

Denna långtidsutredning, i likhet med de tidigare långtidsutredningar, arbetar inte utifrån fastställda direktiv från regeringen utan väljer fritt vilka teman man ska behandla. Denna utredning fokuserar på det de benämner som välfärdshöjande åtgärder, dvs. "institutionella förändringar som leder till att fler personer jobbar utan att andra värden för den skull förändras". En viktig del i arbetet har varit att visa på åtgärder som skulle göra utbildningssystemet mer anpassat till arbetslivets krav. De delar av utbildningssystemet man belyst inskränker sig till gymnasieskolan och högskolan.

Yrkeshögskolans roll inom den eftergymnasiala utbildningen

Myndigheten för yrkeshögskolan hade här välkomnat en mer heltäckande genomgång av hela det eftergymnasiala utbildningsområdet, särskilt de utbildningsformer som ligger

inom myndighetens ansvarsområde. Med tanke på yrkeshögskolans viktigaste uppdrag, att förse arbetslivet med efterfrågad kompetens, är det myndighetens uppfattning att utredningen här inte svarar upp mot sin egen målsättning – att föreslå institutionella förändringar som leder till jobb. Utredningens analys av förändringsbehov inom högskoleområdet hade vunnit på en jämförande analys av högskolans och yrkeshögskolans uppdrag och måluppfyllelse. Yrkeshögskolans viktigaste uppdrag är att på ett flexibelt sätt förse arbetslivet med efterfrågad kompetens. Detta uppdrag är inte lika tydligt inom högskoleområdet. Idag ansvarar högskoleområdet för ca 90 procent av den statligt finansierade eftergymnasiala utbildningen och yrkeshögskolan för de återstående ca 10 procenten. I länder med liknande uppdelning av den eftergymnasiala utbildningen, t.ex. Finland, är fördelningen ca 60/40 procent.

Myndigheten för yrkeshögskolan hade välkomnat en analys i utredningen om hur en framtida ansvarsfördelning mellan högskola och yrkeshögskola bättre hade anpassat vårt utbildningssystem till de behov arbetslivet ställer.

Validering

Myndigheten för yrkeshögskolan saknar också en analys av hur valideringsinstrumentet skulle kunna främja en jobbskapande politik. I utredningen nämns valideringsinstrumentet bara i samband med förslag rörande en mer effektiv integrationspolitik.

Validering är idag ett etablerat verktyg för att motverka utanförskap i allmänhet – inte bara inom integrationspolitiken. Främsta målgrupper är de som har en längre väg till arbetsmarknaden och inom integrationsinsatser får validering sin mest uttalade roll. Det är viktigt att ha i åtanke att en valideringsinsats inte står för sig själv, utan den ingår som ett led i kompetensmatchning/kompetensutveckling. För de målgrupper som kan förväntas ha en längre väg till arbetsmarknaden är det av avgörande betydelse att valideringen matchas med individanpassade kompetensutvecklingsinsatser. En valideringsinsats kan annars lätt få karaktären av ett misslyckande för individen då den inte direkt leder till arbete, utan bara åskådliggör kompetensgapet gentemot svensk arbetsmarknad. Konsekvensen blir att utanförskapet förstärks istället för att reduceras.

För de målgrupper som står närmare arbetsmarknaden kan validering ha en mer direkt roll i kompetensmatchningen, t ex vid karriärbyte eller omställning. Det finns ingen tillgänglig statistik på området, men all erfarenhet pekar på att vinsten med validering ökar ju mindre kompetensgap som behöver överbryggas. Den brist på vissa kompetenser som näringslivet redovisar, även i svaga konjunkturer med många arbetslösa, pekar också tydligt mot att det finns stora vinster i att underlätta karriärväxling och livslångt lärande. För dessa målgrupper är det istället svårt att överhuvudtaget kunna komma i fråga för en valideringsinsats, eftersom de inte hör till de prioriterade. Samhället går här miste om en tydlig möjlighet att styra kompetensförsörjningen mot områden där det finns ett uppenbart underskott som hämmar tillväxten.

Myndigheten för yrkeshögskolan har ett nationellt ansvar för att utveckla, införa och samordna valideringsinsatser i Sverige. Myndigheten hade välkomnat en dialog med utredningen under dess arbete för att ge underlag för en bättre analys av valideringsinstrumentets generella nytta i arbetet med en mer jobbskapande politik.

Kapitel 10. Utbildningssystemet

Högskolan - studiemedelssystemet

Utredningen fokuserar här huvuddelen av sin analys till genomströmningsproblematiken. Den svenska högskolan har, jämfört med omvärlden, en relativt sämre genomströmningshastighet av studenter. Genomsnittsåldern för de studenter som tar examen är 29 år i Sverige. Utredningen anser att detta relativt sena inträde i arbetslivet för svenska akademiker ger en för dålig ekonomisk utdelning både för samhället och för individen på

den investering som en akademisk utbildning ändå utgör. För att minska detta problem föreslår utredaren ett antal åtgärder bl.a. ett bonussystem inom studiemedelsområdet där de studenter som tar examen efter 23 och före 26 års ålder. Detta ska ske genom att en del av studielånen avskrivs. Man föreslår också att fribeloppet reduceras i takt med ackumulerade restpoäng från tidigare terminer för att skapa ytterligare incitament att avsluta kurser – och därmed hela utbildningen – i tid.

Myndigheten ifrågasätter inte de beräkningsgrunder utredningen redovisar för att motivera sitt förslag utifrån de förutsättningar som gäller för högskolesektorn. Men fungerande och rättvisa studiebidrag och studielån är också en förutsättning för andra eftergymnasiala utbildningsformer, inte minst de inom yrkeshögskolan. Myndigheten ifrågasätter här utredarens beräkningar utifrån de förutsättningar som gäller inom yrkeshögskolan.

Medelåldern för en studerande inom yrkeshögskolan är 29 år. Det betyder att majoriteten av våra studerande har haft ett arbete innan de påbörjar studierna. Motiven för dem att avbryta ett yrkesarbete och söka in till yrkeshögskolan är att de antingen vill utveckla sig inom det yrkesområde de redan är verksamma i eller byta yrkesområde helt och hållet. För dem är denna investering i utbildning ett välöversvägt beslut där både ekonomiska och andra mer personliga avväganden har varit avgörande. Ett studiemedelssystem som missgynnar personer över 26 år som vill investera i sin egen anställningsbarhet och karriärutveckling kommer inte att gynna de personliga incitamenten för ett livslångt lärande – något som de flesta bedömare anser kommer att vara en nödvändig del i ett framtida kunskapssamhälle. Detta är särskilt alvarligt för yrkeshögskolans avnämare eftersom yrkeshögskolans främsta uppgift är att förse arbetslivet med efterfrågad kompetens. Yrkeshögskolans utbildningsutbud och dimensionering är också anpassad till de behov arbetslivet har. Det betyder i grova ekonomiska termer att varje studerande på yrkeshögskolan – oavsett ålder – kommer att bidra till en högre produktionsnivå i arbetslivet efter examen och således även vara "lönsam" för samhället.

Myndigheten för yrkeshögskolan avstyrker förslaget om ett bonussystem inom studiemedelssystemet som premierar examen före 26 års ålder.

Beslut om detta remissvar/yttrande har fattats av generaldirektör Pia Enochsson.

Pia Enochsson
Generaldirektör

Staffan Bolin
Utredare